

До сторіччя видатного практика й теоретика світового театру Бертольда Брехта 6 і 7 квітня відбулася конференція «Бертольд Брехт і К: жити й вижити в ХХ столітті», організована Гете-Інститутом в Києві, Спілкою письменників України та Інститутом журналістики.

Зі вступними словами виступили директор Гете-Інституту в Києві Йоганес Еберт та голова іноземної комісії СПУ Олександр Буценко, який вів конференцію.

Роботу професора Дмитра Затонського «Митець у перекрученому навиворіт світі» зачитала заступник головного редактора журналу «Вікно у світ» Євгенія Волощук. Прозвучали доповіді професора Вадима Скуратівського «Спадщина соціалізму: реалізм чи фантом. Літературний аспект», професора Яна Кнопфа з університету Карлсруе «Творчість, яка вистояла. Брехт між Сходом та Заходом», театрознавця з «Кіно-Театру» Валентини Грицук «Бертольд Брехт на українській сцені», кандидата філософських наук Оксани Забужко «Синдром Галілея: кілька завваг до психології митця соцреалізму», президента Пенклубу України Євгена Сверстюка «Письменник за часів тоталітаризму». В дискусіях, що відбувалися через кожні дві доповіді, виступала також літературознавець, професор Кіра Шахова.

Йоганес Еберт та Олександр Буценко наголосили, що конференція запланована не як літературознавча чи театрознавча акція, а як диспут про митця в тоталітарному суспільстві, як філософські роздуми на тему «політика — митець».

У доповіді Дмитра Затонського прозвучала домінантою тема про обожнювання в ХХ столітті ідеологій. Вадим Скуратівський наголосив, що Брехт якраз і є тим художником, що руйнує політичні чи соціальні міфи. Ян Кнопф розповів про Брехта, який сам став міфом, канонізованою національною святиною, що призвело в 70-х до поширення в НДР «втоми від Брехта». Валентина Грицук прослідкувала взаємодію психологічної системи Станіславського та епічної системи Брехта на ґрунті особливої ментальності українського актора й режисера.

Під час дискусії Вадим Скуратівський сказав, що раціональність Брехта не дозволяє нам остаточно потонути в ірраціональності ідеологій.

Оксана Забужко назвала «синдромом Галілея» три характеристики, які були притаманні й автору драми про вченого, Брех-

тові — раціоналізм, прагматизм, гедонізм (у значенні насолоди від інтелектуальних ігор). На її думку, Брехт — щасливчик, що вдало зіграв свою роль «у драмі великого гріхопадіння світової літератури ХХ-го століття». Леонід Череватенко нагадав, що Василь Стус написав свого часу про Брехта цікаву статтю, а Євген Сверстюк, підкреслив, що трагедія поета, який протистоїть тиранові, — тема вічна. Але письменник наголосив, що італійський фашизм, гітлерівський нацизм і сталінський комунізм — це різні реальності, що останній має значно стійкіші традиції, він лідер серед усіх тоталітарних режимів хоча б за тривалістю в часі.

Письменник Юрій Андрухович виголосив доповідь «Про час і метод», де говорив в основному про себе, але це якраз і зацікавило. Вартими уваги були запитання, які він поставив перед собою, і був радий, що не знає на них відповіді. Андрухович сказав: «Наша молодість минула майже водночас з тоталітарною епохою. І ми не був наш бубабізм, що мислився також як виклик тоталітаризмові, чимось, що в той же час завдяки йому і могло проіснувати? Можливо, ці маски, щоразу інші, з якими нам так весело бавилося, насправді були елементами вимушеності? Можливо, йшлося не так про маски, як про маскування — політичне, суспільне, культурне, ще якесь?» «Бурлеск, балаган, буфонада» виступила руйнівниками старих міфологем так само, як свого часу Брехт. Адже будь-яка форма комічного руйнує героїчне. Але енергія розпаду старих міфів уже дала в нашому мистецтві, зокрема в те-

атрі, досить цікаві плоди. Проте вона закінчується, а позитивне творення нового міфу мистецтвом поки що не відбувається. Письменник Іван Андрусяк сказав у своїй доповіді цілком щиро, що «дев'ятдесятникам на цьому поприщі роботи не виявилось — стіни впали, меж нема, і ми — як жменька розпорошених ідіотів...»

В дискусіях брав участь письменник, кіносценарист Андрій Курков, який назвав те, над чим насміхався Брехт, — зоокуточком.

В українському театрі зацікавленість Бертольдом Брехтом аж ніяк не згасла, напевне, в нас ще досить куточків, з якими Брехт може вступати у боротьбу. Зокрема, фестиваль «Березілля» закрився «Тригрошовою оперою», виставою Львівського академічного театру імені М.Заньковецької, що є спільним проектом з Гете-Інститутом в Києві. На мое запитання: «Хто був ініціатором проекту?» — Йоганес Еберт відповів: «Сергій Проскурня. Він прийшов до мене з цією пропозицією». Директор Гете-інституту повідомив також, що планується відновлення славнозвісної вистави театру імені І.Франка «Кар'єра Артуро Уї», яку у 1984 році поставив В.Козьменко-Делінде і яку заборонило Міністерство культури, мотивуючи недотриманням правил протипожежної безпеки.

Валентина Грицук

